

Taalonderwijs aan kinderen van nieuwkomers in Hongarije

Tina de Haan, Noor van der Wal, Marinda Arends en Demian Haldar

Cursus: Taalonderwijs aan nieuwkomers

Begeleidend docent: Sterre Leufkens

26-06-2023

Inhoud

Inleiding	1
Theoretisch kader	2
Methode	4
Resultaten	5
Discussie	9
Conclusie	12
Bibliografie	13
Bijlage	15

Inleiding

De recente oorlog in Oekraïne heeft het vluchtelingenbeleid in Europa weer flink op de kaart gezet. Ook eerdere oorlogen hebben voor een grote instroom van vluchtelingen gezorgd. Naast vluchtelingen vindt er nog meer immigratie plaats. Zo migreren mensen om economische redenen, politieke redenen (bijvoorbeeld vluchtelingen), maar ook om persoonlijke redenen (zoals een partner). Dit leidt ertoe dat steeds meer landen te maken krijgen met nieuwkomers, die de taal van het land waar ze naartoe migreren vaak nog niet beheersen.

Hoe er met taalonderwijs aan nieuwkomers wordt omgegaan, verschilt in Europa en erbuiten veel van land tot land. Er is helaas weinig informatie over het taalbeleid aan nieuwkomerskinderen beschikbaar. Informatie die er is, is niet altijd makkelijk te vinden. Dit maakt het lastig om te bepalen wat werkt en wat niet werkt. Ook voor betrokkenen is het door het gebrek aan informatie moeilijker om de juiste ondersteuning te vinden voor nieuwkomerskinderen.

In dit rapport willen we de beschikbare kennis over taalonderwijs aan nieuwkomers verzamelen en in perspectief zetten. We zullen daarbij focussen op Hongarije. Zaken als taalbeleid, taalonderwijs aan nieuwkomers en thuistaalonderwijs voor kinderen met een andere thuistaal komen aan bod. Deze gebundelde informatie zou nuttig kunnen zijn voor verder wetenschappelijk onderzoek en voor alle anderen die baat kunnen hebben bij kennis over het taalbeleid in Hongarije. Denk hierbij aan onderwijzers of ouders van migrantenkinderen. Over Hongarije hebben we enkele interessante bevindingen gedaan wat betreft taalonderwijs aan migrantenkinderen. Hoe er bijvoorbeeld met taal wordt omgegaan bij Oekraïense vluchtelingen blijkt te verschillen van het gebruikelijke anti-immigratiebeleid dat van toepassing is op andere migranten in Hongarije. Ook zijn er andere boeiende initiatieven in het land aanwezig, zoals scholen voor thuistaalonderwijs in verschillende talen.

Om de theorie van het Hongaarse taalbeleid te vergelijken met de situatie in de praktijk, zullen we spreken met een lerares op een NTC-school (Nederlandse Taal- en Cultuurschool) in Boedapest. Om de gevonden informatie over theorie en praktijk op een overzichtelijke manier weer te geven, werden vier onderzoeksvragen opgesteld. Deze onderzoeksvragen luiden als volgt:

1. Hoe is het taalonderwijs aan nieuwkomerskinderen georganiseerd?
2. Welke vorm(en) van meertalig onderwijs is/zijn er in Hongarije?
3. Wat is er voor taalbeleid wat betreft nieuwkomers en hun talen?
4. Hoe worden onderwijs, beleid en praktijk door betrokkenen ervaren?

Hieronder zullen we deze vragen beantwoorden en zo hopen we bij te dragen aan meer kennis over het taalbeleid rond nieuwkomerskinderen in Hongarije.

Theoretisch kader

Het taalbeleid binnen het onderwijs is gedeeltelijk afhankelijk van het nationale taalbeleid van het land waar het onderwijs in plaatsvindt. Een nationaal taalbeleid bepaalt welke taal welke functie op zich neemt binnen het land, en soms ook welke talen er wel en niet gesproken mogen worden (Wardhaugh et al., 2015). Over het algemeen kan taalbeleid op twee manieren vorm krijgen, namelijk in de vorm van *statusplanning* of *corpusplanning* (Wardhaugh et al., 2015). Statusplanning heeft vooral betrekking op de status van een taal verhogen of juist verlagen ten opzichte van andere talen. In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat een minderheidstaal voor de wet als officiële taal wordt erkend (zoals het Fries in Nederland), of dat er juist wordt besloten dat het spreken van een bepaalde taal verboden wordt. Waar statusplanning vaak vooral een symbolische functie heeft, voert corpusplanning het beleid in de praktijk uit; corpusplanning slaat op de standaardisatie van een taal via woordenboeken, literatuur, orthografie etcetera, zodat de betreffende taal een bredere functie krijgt binnen een samenleving. Corpusplanning en statusplanning komen voornamelijk samen voor en ondersteunen elkaar, en kunnen expliciet maar ook impliciet voorkomen. Wanneer de status van één taal op expliciete wijze wordt verhoogd (doordat de taal bijvoorbeeld de nationale taal van een land wordt gemaakt), kan dit immers impliciet de status van andere talen verminderen. Het is daarom van groot belang dat er binnen een toereikend taalbeleid een correcte en complete inventarisatie bestaat van de talen die binnen een bepaald land gesproken worden, om er zeker van te zijn dat de keuze voor een bepaald soort taalbeleid weloverwogen is en niet gestoeld is op vooroordelen of stereotypes over een bepaalde taal of de sprekers ervan (Agirdag, 2015).

De kwaliteit van een bepaald taalbeleid is daarbovenop vooral afhankelijk van gevolgen ervan binnen de praktijk; hoe worden de voorbedachte regels uitgevoerd binnen, in dit geval, het onderwijs? Onderwijs is namelijk een belangrijke schakel binnen taalplanning en ook taalbehoud (Wardhaugh et al., 2015). Dit geldt al helemaal binnen taalonderwijs aan migrantenkinderen, die via school vaak voor het eerst structureel in contact komen met de taal en het taalbeleid binnen hun woonland. In eerste instantie zorgt school ervoor dat kinderen zogenaamde Dagelijks Algemene Taalvaardigheden (DAT) leren, oftewel, taal die ze in het dagelijks leven zullen gebruiken wanneer ze communiceren met sprekers van de doeltaal (Hajer & Spee, 2017: 22). Deze vaardigheden zijn essentieel voor dagelijkse interactieve situaties en pakken nieuwkomerskinderen vaak snel op via gesprekken met leeftijdsgenoten. Daarnaast zullen ze op school ook te maken krijgen met Cognitief Academische Taalvaardigheden (CAT), oftewel 'schooltaal', die veel abstracter is en cognitief meer energie kost dan DAT (Hajer & Spee, 2017: 22-23). CAT is nodig voor een succesvolle schoolcarrière en houdt taalvaardigheden in die te maken hebben met argumentatie, verwoording van gedachten, en academische terminologie. Om CAT op een hoger niveau te krijgen, is het eerst van belang dat de kinderen hun DAT goed onder de knie hebben. Voor migrantenkinderen kan de ontwikkeling van allebei tegelijk ingewikkeld zijn, door bijvoorbeeld trauma's, gebrek aan sociale aansluiting of het ontbreken van passend onderwijs dat rekening houdt met hen en hun thuistaal (Herzog-Punzenberg, 2016: 2-4). Binnen een groot aantal landen bestaan er daarom succesvolle programma's, activiteiten en materialen die dit soort kinderen en hun ouders helpen te integreren in een nieuwe taalomgeving, zoals gezamenlijk ontbijt met ouders op school, zomerkampen, online magazines, toolkits voor docenten en nog veel meer (Herzog-Punzenberg, 2016).

In het onderwijs aan nieuwkomers kan sprake zijn van verschillende vormen van meertalig onderwijs, zoals besproken door Baker (2001). Bij transitioneel meertalig onderwijs vindt het

onderwijs aanvankelijk plaats in de thuistaal. Gedurende de schooltijd wordt het gebruik van de thuistaal afgebouwd en neemt het gebruik van de doeltaal toe, tot het gehele programma in de doeltaal plaatsvindt. Ook is er *maintenance* onderwijs, waarbinnen het behoud of zelfs de ontwikkeling van de thuistaalvaardigheid binnen het schoolprogramma wordt gestimuleerd. Daarnaast kan worden gekozen voor *submersion* of *immersion*, waarbij een nieuwkomerskind zich moet zien te redden met onderwijs in de doeltaal. Waar bij submersion geen aandacht is voor de talige achtergrond van het kind, wordt bij structured immersion voor begeleiding gezorgd in de vorm van simpel doeltaalgebruik, extra uitleg of het occasioneel dulden van thuistaalgebruik.

Zulke modellen kunnen worden opgedeeld in 'zwak' en 'sterk' meertalig onderwijs. Bij sterk meertalig onderwijs wordt meertaligheid actief gestimuleerd en is dat een doel van het onderwijsprogramma; bij zwak meertalig onderwijs is de meertaligheid van leerlingen slechts een bijkomstigheid ten gevolge van uiteenlopende taalachtergronden. Waar nieuwkomers apart worden gehouden van leerlingen zonder migratieachtergrond, is sprake van segregeren taalonderwijs. Leerlingen van verschillende achtergronden kunnen ook in een gemengde klas les krijgen; dan is sprake van assimilerend taalonderwijs. Nieuwkomerskinderen kunnen te maken krijgen met verschillende van deze onderwijsvormen, omdat zij bijvoorbeeld regulier onderwijs volgen (assimilerend) en daarnaast taalonderwijs krijgen in een nieuwkomersklasje (segregeren).

Volgens Sierens en Van Avermaet (2014) zijn er drie strategieën om als school met taaldiversiteit om te gaan die positieve effecten hebben. Ten eerste wordt een constructief taalbeleid aangeraden, waarmee de taalkeuze buiten de klas wordt vrijgelaten en stigmatisering van thuistalen zoveel mogelijk wordt voorkomen. Ook zou aandacht moeten worden besteed aan talensensibilisering, omdat dit bijdraagt aan het zelfvertrouwen en de identiteitsvorming van meertalige leerlingen. Bovendien wordt functioneel meertalig leren voorgesteld als een succesvolle methode om thuistalen een plek te geven in de lessen. Door abstracte concepten te bespreken in doeltaal én thuistaal, worden deze concepten duidelijker voor meertalige leerlingen en verbeteren zij hun CAT in beide talen. Uit andere onderzoeken blijkt dat thuistaalgebruik in de klas een positief effect heeft op het welzijn van nieuwkomers op school (Van Praag et al., 2018; Günther-van der Meij et al., 2020). Naast functioneel meertalig leren kan dit nog andere vormen aannemen; Leufkens (2019) beschrijft bijvoorbeeld hoe kennis over de verschillen en overeenkomsten tussen de thuistaal en de doeltaal bepaalde problemen bij het leren kan verhelpen.

Methode

Voor dit onderzoek hebben we onder andere websites van de overheid en van de Europese Unie geraadpleegd. Ook hebben we wetenschappelijke artikelen gebruikt, die de situatie van het onderwijs in Hongarije beschrijven. We hebben gekeken naar de verschillende vormen van taalonderwijs en die hebben we aan de modellen van Baker (2001) gekoppeld. Het merendeel van de bronnen was niet recent; één van onze belangrijkste bronnen was uit 2009, namelijk Illés & Medgyesi (2009) *A migráns gyerekek oktatása* (vertaling: *Educatie van migrantenkinderen*). De situatie in Hongarije is sinds die tijd niet radicaal veranderd, en deze bron beschreef precies de procedure van de behandeling van nieuwkomerskinderen op school. Sinds 2010 is Orbán aan de macht. We hebben gekeken of dit een invloed heeft gehad op de procedures. Een andere significante bron, Bartha (2011), focust zich op het taalbeleid in Hongarije en beschrijft de situatie aan de hand van minderheden die een andere taal spreken.

We hebben ook een interview uitgevoerd met een leraar van de Nederlandse Taal- en Cultuurschool (NTC-school) in Boedapest. Het doel van het interview was om de praktijk van het thuistaalonderwijs in kaart te brengen. Deze school heeft ook ervaring met nieuwkomerskinderen, die hier bijlessen krijgen. Deze ervaringen zijn ook behandeld in het rapport. Op de NTC-school wordt lesgegeven aan Nederlandse en Belgische kinderen en het type onderwijs sluit aan bij het Nederlandse onderwijs. De doelstelling van deze school is dat, wanneer kinderen naar Nederland of België (terug)verhuizen, zij daar zonder taalproblemen kunnen instromen in het reguliere onderwijs. Op de school worden vijf types onderwijs verzorgd: peuteronderwijs, kleuteronderwijs, basisonderwijs, voortgezet onderwijs en digitaal onderwijs. Elke afdeling heeft verschillende doelen die bij de behoeften van de meertalige leerlingen aansluiten. Een verslag van de hoofdlijnen van het interview is als bijlage toegevoegd aan dit rapport.

De gebruikte bronnen, aangevuld met informatie uit het interview, gaven ons een overzicht van het taalonderwijssysteem en nieuwkomersbeleid in Hongarije.

Resultaten

Onderwijsbeleid

In Europa zijn er verschillende instanties die zich bezighouden met rechten en belangen voor migrantenkinderen. Dit wil echter nog niet zeggen dat Hongarije de gegeven adviezen of eisen opvolgt. Vanuit de Hongaarse overheid is er vrijwel geen wetgeving rond onderwijs aan migrantenkinderen. De regels die over nieuwkomerskinderen gaan, hebben vooral betrekking op hun verblijfsstatus. Hoe het onderwijs voor deze kinderen georganiseerd moet worden, lijkt niet vastgesteld te zijn in de wetgeving. Hierover is dan ook weinig informatie te vinden. Uit de beschikbare kennis (University of Pécs, 2013) en de afwezigheid van helpende informatie kunnen we opmaken dat het taalonderwijs erg moeilijk wordt gemaakt voor nieuwkomerskinderen. Dit komt onder andere door weinig regelgeving, een gebrek aan ondersteuning voor deze kinderen, weinig mogelijkheden (te weinig opgeleide leraren en de nieuwkomerskinderen kunnen minder makkelijk een diploma halen) en discriminatie richting nieuwkomers. De overheid heeft hierdoor dus een negatieve rol in het onderwijsbeleid voor nieuwkomerskinderen. Er wordt geen eenduidige methode toegepast bij onderwijs aan migrantenkinderen. Scholen moeten zich in principe houden aan de wetgeving, waar grotendeels een anti-migratiebeleid in verscholen blijkt te zitten (Europa Nu, 2021). Als scholen daarvan willen afwijken, maken ze soms gebruik van onduidelijke, overkoepelende termen zoals ‘buitenlandse studenten’. Daaronder kunnen dan zowel terugkerende Hongaarse studenten als nieuwkomers vallen.

Nieuwkomerskinderen stromen in het reguliere onderwijs in, zonder een apart programma te volgen. Voor de regeling rond nieuwkomerskinderen zijn twee opties het meest gebruikelijk. De migrantenleerlingen worden ofwel in de eerste klas gezet tot hun lees- en schrijfvaardigheden voldoende zijn, of de kinderen moeten bij één of meerdere klassen lager dan hun leeftijd aansluiten. De kinderen krijgen hiermee niet genoeg ondersteuning om hun taalverschil met Hongaarse moedertaalsprekers te verkleinen. Door volledige onderdompeling in de Hongaarse taal hebben nieuwkomerskinderen geen baat bij het direct instromen in het reguliere onderwijs (University of Pécs, 2013).

In principe leren nieuwkomers Hongaars dus alleen door het reguliere onderwijs te volgen. Er is geen specifieke methode die gebruikt wordt voor mensen die Hongaars als nieuwe taal leren. Daarbij komt dat er ook geen specifiek Hongaars onderwijs is aan migrantenkinderen. Er ontbreekt ook nog geschikt lesmateriaal voor deze groep mensen. Dit is erg problematisch, omdat nieuwkomerskinderen door gebrek aan ondersteuning van allerlei kanten een flinke achterstand oplopen in vergelijking met Hongaarse moedertaalsprekers van dezelfde leeftijd. (University of Pécs, 2013).

Meertalig onderwijs

Het reguliere onderwijs in Hongarije is er niet op gericht meertaligheid te stimuleren en kan dus worden beschreven als zwak meertalig onderwijs volgens Baker (2001). Het onderwijs, waarbij nieuwkomerskinderen in een lagere klas terechtkomen waar uitsluitend in het Hongaars wordt lesgegeven (University of Pécs, 2013), kan gezien worden als een mengeling van *submersion* en *structured immersion*. Leerlingen worden namelijk niet volledig in het diepe

gegooid, want ze beginnen op een lager niveau, maar de lessen op lager niveau zijn niet speciaal voor hen gestructureerd. Het onderwijs is assimilerend.

Thuis taalgebruik wordt niet toegestaan in het reguliere onderwijs. Wel zijn er mogelijkheden buiten het reguliere onderwijs om de thuistaal te gebruiken en te leren. Zo is er bijvoorbeeld de Pop-up School in Boedapest, waar Oekraïners terecht kunnen die gevlucht zijn voor de oorlog. Leerlingen krijgen hier onderwijs in het Oekraïens en hun moeders zijn onder schooltijd welkom voor Hongaarse en Engelse taallessen (Eötvös Loránd University, 2022, 28 april).

Buiten schooltijden vindt thuistaalonderwijs plaats in allerlei talen. Zo zijn er Poolse, Griekse, Armeense en Russische scholen waar leerlingen in de avond of in het weekend terecht kunnen voor thuistaalonderwijs (Bartha, 2011). Ook de Nederlandse Taal- en Cultuurschool valt hieronder. Het onderwijs op de Pop-up School en andere thuistaalscholen is meestal sterk meertalig *developmental maintenance*-onderwijs.

Scholen voor prestigieuze thuistalen, zoals Engels en Duits, zijn vaak uitgegroeid tot volwaardige scholen waar duaal tweetalig onderwijs wordt gegeven. Dit zijn dus geen naschoolse of zondagsklasjes meer; het gehele curriculum van de basisschool en/of middelbare school wordt behandeld in twee talen (Engels en Hongaars of Duits en Hongaars). Ook leerlingen zonder Engelse of Duitse achtergrond maken hier gebruik van, in de hoop een bredere talenkennis en betere baankansen te verkrijgen (Nikolov & Szabó, 2015).

Op reguliere scholen leren leerlingen verplicht minimaal één en maximaal twee vreemde talen. Leerlingen mogen zelf kiezen welke talen ze leren. Talen als Duits en Engels zijn ook op deze scholen zeer populair, waardoor het aanbod van deze talen toeneemt en het aanbod van minder prestigieuze talen juist afneemt (Bartha, 2011). Voor veel anderstalige leerlingen wordt het dus moeilijker om in het regulier onderwijs met hun thuistaal in contact te komen. Bovendien worden deze talen onderwezen als vreemde talen, meestal met de drip-feed methode (Asztalos et al., 2020).

Taalbeleid

Binnen regelgeving samengesteld door de Europese Unie wordt er veel waarde gehecht aan interculturaliteit, meertaligheid, en tolerantie, waarbij immigratie wordt gezien als iets dat onvermijdelijk is en daarom met open houding omarmd zou moeten worden (Mária, 2005). Waar Hongarije pas vrij laat na oprichting lid werd van de EU (European Union, z.d.), lijkt het op het eerste gezicht alsof deze ideologie goed nagestreefd wordt. Binnen de Hongaarse samenleving en specifiek ook binnen het onderwijs lijkt de wet voor migranten en migrantenkinderen gelijk vergeleken met de Hongaarse bevolking (Illés & Medgyesi, 2009). Gelijke behandeling lijkt centraal te staan, en met betrekking tot taalverschillen lijkt er veel gedaan te zijn om te accommoderen voor anderstaligen, zoals:

- Inzet van Kroatisch curriculum en materiaal voor vluchtelingen in Nagyatád, een plaats dicht bij de Kroatische grens (Illés & Medgyesi, 2009: 12);
- Oprichting van Bosnische school voor vluchtelingen in Harkany (Illés & Medgyesi, 2009: 12);
- Moedertaalonderwijs in de vorm van ‘zondagsschool’ (Bartha, 2011: 53);
- Wettelijke erkenning van etnische minderheden en hun taal (Paulik & Solymosi, 2004); European Commission, 2022).

Echter, het is ook zo dat veel van deze initiatieven en veel informatie over het migratie- en taalbeleid binnen Hongarije afkomstig zijn uit de periode vóór het langdurig premierschap van Viktor Orbán sinds 2010 (Enyedi & Krekó, 2018: 42). Over het algemeen worden Orbán en zijn partij verantwoordelijk gesteld voor het groeiende conservatisme binnen de regering, als tegenbeweging tegen onder andere de Westerse ‘identiteitspolitiek’, politieke correctheid en pluralisme (Enyedi & Krekó, 2018: 41). Een relevant onderdeel van Orbán's politieke regelgeving is een sterk anti-migratiebeleid; het hulp bieden aan vluchtelingen en asielzoekers is zelfs bij wet strafbaar (VluchtelingenWerk Nederland, 2022).

Onder bestuur van Orbán is Hongarije dus in redelijk rap tempo veranderd in een anti-liberale, migratievrije zone. Wat dit betekent voor het taalbeleid van het land is door een gebrek aan recente bronnen niet direct duidelijk. Al voordat Orbán aan de macht kwam, kwam de theorie van het op gelijkwaardigheid gerichte taalbeleid in Hongarije niet altijd overeen met de uitvoering in de praktijk. Mede door dit gelijkheidsbeleid, was er namelijk niet voldoende hulp voor migranten(kinderen) om naar behoren te kunnen integreren in de samenleving en in het onderwijs (Vég, z.d.: bijlage 3.1), en dit gebrek aan hulp zal onder Orbán aannemelijkerwijs niet verbeterd zijn. Migrantenkinderen presteerden slechter op school door onvoldoende taalondersteuning, ongetrainde docenten en inadequaat beleid van hogerop, of worden soms niet eens toegelaten. Minderheidstalen zijn door de jaren heen vrijwel volledig geassimileerd en worden vervangen door ‘elitetalen’ zoals Engels en Duits, en door een gebrek aan nieuwe migranten, komen er ook weinig nieuwe talen meer bij (Paulik & Solymosi, 2004). Hongarije lijkt dus impliciete statusplanning te vertonen, waarbij eentaligheid, gevoed door nationalisme, xenofobie en anti-migratie-ideologieën de norm is, en alles wat daarbuiten valt niet tot weinig ondersteund wordt door scholen of overheden.

Praktijk

Om naar de praktijk te kijken, hebben we een interview uitgevoerd met Michaela Bos, een lerares aan de Nederlandse Taal- en Cultuurschool in Boedapest. In dit interview vonden we het belangrijk om naar thuistaalonderwijs te kijken, vooral omdat in Hongarije het gebruik van thuistalen niet wordt gepromoot of gesteund binnen het reguliere onderwijs. Dit maakt het interessant om in te zoomen op scholen die wel op thuistaal focussen, in een land dat dit soort onderwijs niet bepaald bevordert.

Eén focus van het interview was het onderwijs- en taalbeleid. Nieuwkomerskinderen moeten inderdaad meteen starten aan een Hongaarse school wanneer ze aangekomen zijn, zonder enige Hongaarse kennis, zoals al eerder was benoemd. Echter, de leerlingpopulatie van de NTC-school is niet betrokken bij dit soort onderwijs. Nieuwkomerskinderen gaan vanaf deze school namelijk meestal naar een internationale school, waar de voertaal Engels is. Het merendeel van de kinderen kan bij aankomst in Hongarije al Engels spreken, dus de taal is meestal geen probleem. Zulke scholen zijn ook voorbereid, volgens mevrouw Bos, om om te gaan met nieuwkomers, dus zij hebben de expertise om effectief om te gaan met de situaties die zich kunnen voordoen.

Ten tweede werd dieper ingegaan op het onderwijs aan deze school. Deze school is verbonden met de Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland (NOB) en maakt deel uit van een netwerk van verschillende NTC-scholen. Dankzij dit netwerk kan de NOB tijdens bezoeken advies geven op basis van ervaringen uit andere scholen. Het doel van de NTC-school is om het taalniveau van de leerlingen vergelijkbaar te houden met dat van hun Nederlandse

leeftijdsgenoten, en dit wordt gedaan via methodes die ook in Nederland gebruikt worden. Deze methodes worden regelmatig vernieuwd. Bovendien wordt er deelgenomen aan verschillende methodeonafhankelijke toetsen om een objectief beeld te krijgen over de taalkennis van de leerlingen. Een ander doel van de school is dat de leerlingen het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT) behalen. Het taalgebruik op school is Nederlands en er is geen andere taal toegestaan tijdens de les. Hier zijn verschillende redenen voor. Niet iedereen spreekt Hongaars of Engels, dus Nederlands is de gemeenschappelijke taal. Ook spreekt niet iedere leerling thuis Nederlands, dus zou er tijdens de lessen zo veel mogelijk Nederlands moeten worden aangeboden om de taalontwikkeling te ondersteunen.

Ten derde werd gefocust op de sterke en zwakke punten van het taalonderwijs aan de NTC-school. Er was recentelijk een onderwijsinspectie en op basis van hun feedback is het onderwijs vrij stabiel. De redenen hiervoor zijn de hiervoor benoemde Nederlandse methodes en de methodeonafhankelijke toetsen. Een andere reden kan zijn het voldoende aantal leerkrachten en assistentie, waardoor het mogelijk is om de leeftijdsgroepen apart te houden. Echter, een verbeterpunt kan zijn om meer gedifferentieerd onderwijs aan te bieden die bij de behoeften van de individuele leerling passen. Dit is een uitdaging met alleen maar 2,5 uur les per week.

Discussie

Onderwijsbeleid

De overheid van Hongarije blijkt veel negatieve invloed op het onderwijsbeleid voor migrantenkinderen te hebben. Deze kinderen worden hierdoor niet genoeg of helemaal niet gesteund bij het leren van de Hongaarse taal. De kinderen moeten het reguliere programma volgen, zonder een speciale methode voor nieuwkomers. Het onderwijs aan nieuwkomerskinderen is dus in principe assimilerend (Baker, 2001). Door een afwezig onderwijsbeleid kunnen de drie strategieën van Sierens en Van Avermaet (2014) ook niet structureel toegepast worden, wat een gemis is voor nieuwkomerskinderen in Hongarije. Ook andere nuttige adviezen lijken niet toegepast te worden bij onderwijs in het Hongaars aan de kinderen. Hierover is ook niet veel specifieke informatie te vinden, maar dat is waarschijnlijk terug te brengen naar de negatieve houding van de overheid ten opzichte van migranten in Hongarije. Hoewel er steeds meer bruikbare kennis rond migrantenkinderen verzameld wordt, die toegepast zou kunnen worden, zal dit onder een anti-migratiebeleid lastig tot stand komen. De bruikbare informatie moet dan door betrokkenen zelf worden opgezocht in plaats van dat de overheid het vergemakkelijkt.

Binnen dit rapport zal het migranten- en taalbeleid binnen Hongarije worden vergeleken met het beleid in Polen, een land dat in hetzelfde jaar als Hongarije lid werd van de Europese Unie en eveneens een voormalig deel is van de voormalige Sovjet-Unie. Mogelijk hebben de landen hier vergelijkbare idealen en regelgeving op nagehouden. Interessant is dus om de overeenkomsten en eventuele verschillen in beeld te brengen. De situatie omtrent nieuwkomersonderwijs in Polen lijkt in de praktijk op de situatie in Hongarije: nieuwkomers komen meestal in het reguliere onderwijs terecht en worden geacht mee te doen met het Poolse curriculum. Wel zijn in de Poolse grondwet wetten vastgelegd rondom nieuwkomers en onderwijs die niet in de Hongaarse wetboeken voorkomen. Zo hebben kinderen met een andere thuistaal volgens de Poolse grondwet recht op thuistaalonderwijs (Otwinowska et al., 2023).

Meertalig onderwijs

De onderwijsvormen waar in Hongarije gebruik van wordt gemaakt, bieden weinig steun aan nieuwkomers. In het reguliere onderwijs krijgen zij weinig tot geen begeleiding bij het leren van de Hongaarse taal. Ook is er geen aandacht voor hun thuistaal. Dat terwijl het stimuleren van een open houding tegenover andere talen bewezen positieve effecten heeft, net zoals de inzet van functioneel veeltalig leren in de klas, waarbij thuistalen worden meegenomen in het leerproces (Sierens & Van Avermaet, 2014). Deze kansen worden vooralsnog onbenut gelaten in het reguliere onderwijs. Gelukkig zijn er wel speciale scholen waar buiten reguliere schooltijden lessen kunnen worden gevolgd in de thuistaal, zoals de Nederlandse Taal- en Cultuurschool.

Bij het leren van de Hongaarse taal kunnen nieuwkomers echter weinig begeleiding verwachten. Nieuwkomerskinderen die op reguliere scholen zijn aangewezen, worden aan hun lot overgelaten in een klas waarin iedereen Hongaars spreekt. Hoewel het bevorderlijk is voor de taalontwikkeling van nieuwkomers om hen te laten optrekken met Hongaarse leeftijdgenoten, is expliciete taallessen hierbij wel een vereiste (Hajer & Spee, 2017). Het plaatsen

van oudere nieuwkomerskinderen in groep 1, dus bij veel jongere leerlingen, zou enigszins kunnen helpen bij de taalverwerving, omdat daar waarschijnlijk in simpelere taal wordt gesproken. Echter, dan komt boven op het taalverschil tussen de leerlingen nog een groot leeftijdsverschil en hindert dit de integratie in de klas. Beter dan *submersion* is *structured immersion*, waarbij nieuwkomerskinderen samen op een gestructureerde manier Hongaars taalaanbod zouden krijgen, met ruimte voor interactie met Hongaarse leeftijdsgenoten. Anderzijds zou gekozen kunnen worden voor *pull-out classes*: aanvullende taallessen naast het *submersion*-onderwijs dat de nieuwkomers nu al volgen. Dit is waarschijnlijk haalbaarder, maar zou een succesvolle integratie in de weg kunnen staan door extra stigmatisering en het missen van regulier onderwijs (Baker, 2001).

In Polen lijkt de situatie op die in Hongarije. Er is weinig ruimte voor thuistaalonderwijs op reguliere scholen en hier worden dan ook vooral prestigieuze talen als Duits en Engels onderwezen. Daarnaast worden naar behoefte speciale scholen opgericht voor thuistaalonderwijs, vergelijkbaar met thuistaalscholen zoals de Nederlandse Taal- en Cultuurschool in Boedapest, Hongarije. Op deze scholen wordt echter vooral op basisschoolniveau onderwezen; vanaf de middelbare school neemt het aantal opties voor thuistaalonderwijs flink af (Otwinowska et al., 2023), terwijl bijvoorbeeld op de NTC-school in Hongarije wel ruimte is voor leerlingen van het voortgezet onderwijs.

Taalbeleid

Zoals besproken in de resultaten, verschilt het expliciete taalbeleid van Hongarije van het impliciete taalbeleid; het taalgebruik van etnische minderheden wordt bij wet beschermd en van waarde geacht (European Commission, 2022), maar het impliciete taalbeleid dat de praktijk uitdraagt, vertelt iets heel anders (Bartha, 2011).

Evenals Hongarije heeft Polen in het verleden geweigerd om het verplichte aantal vluchtelingen op te nemen dat zij volgens de EU moest opvangen (Amnesty International, z.d.). Het migratiebeleid is beperkt, maar staat wel meer toe dan Hongarije, zoals economische vluchtelingen en arbeidsmigranten uit India. Een significant verschil tussen de landen is de manier waarop wordt omgegaan met talige minderheden. In beide landen bestaat slechts 3% van de bevolking uit een etnische minderheid, maar waar er in Hongarije alleen in theorie aandacht wordt besteed aan dit deel van de bevolking, is er in Polen ook sprake van een taalbeleid in de praktijk (European Commission, 2022); etnische minderheden hebben niet alleen toestemming tot, maar ook recht op behoud van hun taal, cultuur, nationaliteit en religieuze identiteit via onderwijs. Migrantenouders hebben bij wet inspraak op de manier waarop moedertaalonderwijs voor hun kinderen georganiseerd wordt en er bestaat gedetailleerde regelgeving over methodes voor taalbehoud van regionale en minderheidstalen. Net als in Polen rust het Hongaarse onderwijs op een fundament van nationalisme en christelijk-conservatieve waarden (Kancelaria Sejmu, 2017), maar hoe dit zich vervolgens vertaalt naar de praktijk, verschilt tussen de landen onderling.

Praktijk

De bevindingen naar aanleiding van het interview sluiten aan bij de eerder genoemde feiten: het onderwijssysteem in Hongarije blijkt niet optimaal te zijn ingericht voor nieuwkomers. Zij die de kans hebben om naar (de omgeving van) Boedapest te verhuizen, hebben de

mogelijkheid om hun kinderen op een internationale school te zetten, waar het onderwijssysteem wel ingericht is voor nieuwkomers. Dit is echter een voorrecht. Veel nieuwkomers komen niet in de omgeving van Boedapest te wonen en zijn dan aangewezen op het reguliere onderwijs.

Ook is het interessant om te benoemen dat er volgens mevrouw Bos op de NTC-school genoeg leerkrachten en lesmaterialen beschikbaar zijn om kwalitatief goed onderwijs te geven aan leerlingen met het Nederlands als thuistaal. Dit staat in contrast met het volledig ontbreken van een expliciet onderwijsbeleid voor nieuwkomers in Hongarije. Een reden hiervoor kan zijn dat de NTC-school onder de toezicht van het NOB staat, en daardoor Nederland meer invloed op het onderwijssysteem op deze specifieke school kan hebben.

Specifiek voor de NTC- school is het interessant om te kijken hoe ze DAT en CAT aanbieden en wat er bij het thuistaalonderwijs aansluit om de taalvaardigheden te beheersen. Op basis van de doelen van de school kan men zeggen dat ze CAT aanbieden. Dit is namelijk nodig om de CNaVT te behalen en om mee te doen aan de methodeonafhankelijke toetsen. Dit wordt ook aangeboden door de methodes die ook in Nederland en ook op deze school gebruikt worden. Over hoe ze DAT aanbieden werd er niet gesproken.

Conclusie

Kort samengevat zijn het taalbeleid binnen Hongarije en het onderwijs dat hieruit voortkomt beperkt toereikend voor nieuwkomers. Wetgeving over begeleiding of ondersteuning van migranten en hun kinderen bestaat vrijwel niet, en waar het wel bestaat, blijkt het niet genoeg te zijn om nieuwkomers voldoende te laten integreren op school en binnen de samenleving in zijn geheel. Reguliere scholen verwachten van migrantenkinderen dat ze ‘gewoon’ meedraaien in de Hongaarse lessen en zo ook vanzelf Hongaars oppikken, zonder dat er aandacht wordt besteed aan hun thuistaal of de bevordering ervan, waardoor veel van hen een academische achterstand oplopen. De thuistalen van migranten worden geassimileerd en overschaduwed door een groeiend aantal gebruikers van het Engels en Duits, talen die op internationaal niveau nuttiger worden gevonden door de Hongaarse bevolking. Daarbovenop schetst de politieke situatie binnen het land een zeer negatief beeld van migratie, multiculturaliteit en daarmee ook meertaligheid, wat niet helpt qua tolerantie, acceptatie en dus ondersteuning van nieuwkomers. Meertaligheid in het onderwijs binnen Hongarije komt in de praktijk vooral aan de orde op internationale scholen die specifiek zijn toegespitst op het onderwijzen van bepaalde talen, maar deze scholen zijn vaak particuliere initiatieven en staan ver af van het reguliere onderwijs; ze worden getolereerd door de Hongaarse overheid, maar zeker niet gepromoot. Opvallend is dat dit beleid uniek is binnen de Europese Unie en zelfs in vergelijking met buurland Polen, dat op politiek niveau een vergelijkbare positie inneemt binnen Europa, maar qua taalbeleid relatief veel meer toelaat en migranten(kinderen) actiever tegemoetkomt.

Op basis van wat er binnen de wetenschap bekend is over meertaligheid binnen het onderwijs, kan Hongarije nog op veel vlakken vooruitgang boeken. Vooral zouden de resultaten van migrantenkinderen erop vooruitgaan als reguliere scholen *structured immersion* zouden toepassen in hun onderwijs in plaats van *submersion*, of *pull-out classes* zouden oprichten. Dit zou een eerste, nog redelijk makkelijk uitvoerbare stap kunnen zijn richting meer ondersteuning van en zichtbaarheid voor de thuistalen van migrantenkinderen. Een tweede punt van verbetering zou zijn dat de overheid actie onderneemt om internationale en thuistaalscholen meer te betrekken bij en integreren in het reguliere onderwijs dan nu het geval is. ‘Normale’ scholen kunnen veel leren van deze taalbewuste scholen via bijvoorbeeld een betere onderlinge samenwerking tussen reguliere docenten en docenten met taalexpertise, of een uitwisseling van lesmaterialen. Deze beide verbeteringen gaan uiteraard gepaard met het meer taalbewust opleiden van docenten, het ontwikkelen van meer meertalig materiaal en het inclusiever maken van de ideologieën die worden verspreid door de landelijke overheid. Deze ontwikkelingen zijn een uitdaging voor een land zoals Hongarije, waar een intolerante houding tegenover nieuwkomers de norm lijkt te zijn, maar het verleden van het land vóór premier Orbán laat blijken dat een taalbeleid gericht op integratie en tolerantie wel degelijk mogelijk is.

Bibliografie

- Agirdag, O. (2015). Scholen in de meertalige stad: niet elke taal is gelijk. In: V. Mamadouh, & A. van Wageningen (red.), *EU@Amsterdam: een stedelijke raad*, 67-74. Amsterdam: AUP.
<http://dare.uva.nl/document/2/168697>.
- Amnesty International (z.d.). *Mensenrechten in Polen - Immigranten*. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via <https://www.amnesty.nl/wat-we-doen/landen/mensenrechtensituatie-in-polen/immigranten>.
- Asztalos, R., Szénich, A., & Csizér, K. (2020). Foreign language teaching and autonomous language learning—an overview and innovative practices in Hungary. *Navigating foreign language learner autonomy*, 299-316.
- Baker, Colin (2001). Ch. 9 An introduction to bilingual education. In: *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, 181-202. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bartha, C. (2011). Language policy in the republic of Hungary: Focussing on linguistic minorities.
http://real.mtak.hu/50897/1/LRE_2011_Bartha.pdf.
- Nederlandse Taalunie (2020). CNaVT. Retrieved June 26, 2023, from <https://cnavt.org/>
- Eötvös Loránd University (2022, 28 april). *ELTE Pop-up School*. www.elte.hu. Geraadpleegd op 18 juni 2023, via <https://www.elte.hu/en/content/elte-pop-up-school.t.2267>
- Enyedi & Krekó (2018). Explaining Eastern Europe: Orbán's Laboratory of Illiberalism. *Journal of Democracy*, 29(3), 39-51. <https://www.journalofdemocracy.org/articles/explaining-eastern-europe-orbans-laboratory-of-illiberalism/>.
- Europa Nu. (2021, 21 december). *Hongarije past migratiebeleid niet aan ondanks uitspraak EU-hof*. Geraadpleegd op 25 juni 2023, van https://www.europa-nu.nl/id/vloxfzgnezt7/nieuws/hongarije_past_migratiebeleid_niet_aan?ctx=vh1aly4653wh
- European Commission (2022, 17 november). *Poland - 1.3 Population: demographic situation, languages and religions*. Eurydice. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/poland/population-demographic-situation-languages-and-religions>.
- European Union (z.d.). *Hongarije - profiel van een EU-land*. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/hungary_nl.
- Hajer, M. & Spee, I. (red.). (2017). Ruimte voor nieuwe talenten. Lectorieninitiatief Professionalisering Taalonderwijs Nieuwkomers.
https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/ruimte_voor_nieuwe_talenten.pdf.
- Herzog-Punzenberger, B. (2016). Successful integration of migrant children in EU member states: examples of good practice. http://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2016/02/AHQ-1-2016-Successfulintegration_2016.02.04.FINAL_.pdf.
- Hongarije Vandaag & Hellinga, R. (n.d.). *Nederlandse school in Hongarije*. Hongarije Vandaag. Retrieved juni 18, 2023, from <https://hongarijevandaag.nl/portal2/202-praktische-informatie-hongarije/nederlandse-school-in-hongarije?layout=>
- Illés, K. & Medgyesi, A. (2009). *A migráns gyerekek oktatása* (K. András & Dr. V. Ágnes, Red.). Budapest: Menedék - Migránsokat Segítő Egyesület.
- Kancelaria Sejmu (2017, 13 januari). *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe*. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/T/D20170059L.pdf>.
- Mária, S. (2005). A bevándorló gyerekek iskolai integrációja Európában. *Pedagógiai Folyóiratok*. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-bevandorlo-gyerekek-iskolai-integracioja-europaban>.
- Nikolov, M., & Szabó, G. (2015). A study on Hungarian 6th and 8th graders' proficiency in English and German at dual-language schools. *Inspirations in foreign language teaching: Studies in applied linguistics, language pedagogy and language teaching*, 184-206.
- NTC Budapest. (n.d.). Retrieved 06 21, 2023, from <https://ntcbudapest.wordpress.com/>

- Otwinowska, A., Bergroth, M., & Zyzik, E. (2023). Supporting multilingual learning in educational contexts: Lessons from Poland, Finland, and California. *Policy and Practice for Multilingual Educational Settings*.
- Paulik, A. & Solymosi, J. (2004). Language policy in Hungary. *Noves SL. Revista de Sociolingüística* (Lente-zomer), 1-7. <https://www.gencat.cat/llengua/noves/noves/hm04primavera-estiu/docs/paulik.pdf>.
- Sierens, Sven & Piet Van Avermaet (2014). Language diversity in education: evolving from multilingual education to functional multilingual learning. In: David Little, Constant Leung, Piet Van Avermaet (eds.): *Managing Diversity in Education: Languages, Policies, Pedagogies*. Bristol: Multilingual Matters (204-222). <https://biblio.ugent.be/publication/4284796/file/4284823.pdf>
- University of Pécs. (2013). *3.1 melléklet: A migráns gyermekek, tanulók hazai oktatása; az előadás segédlete*. polc.ttk.pte.hu. Retrieved juni 18, 2023, from https://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/95/31_mellklet_a_migrns_gyermekek_tanulk_hazai_oktatsa_az_elads_segdlete.html
- Vég, A.Z. (z.d.). *Migráns tanulók az iskolában*. Pécsi Tudományegyetem. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via <https://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/95/index.html>.
- VluchtelingenWerk Nederland (2022, 2 augustus). *Het Hongaarse VluchtelingenWerk*. Geraadpleegd op 19 juni 2023 via <https://www.vluchtelingenwerk.nl/nl/verhalen/het-hongaarse-vluchtelingenwerk>.
- Wardhaugh, R. & Fuller, J. (2015). Language Policy and Planning. In: *An introduction to sociolinguistics*, 367–392. 7th edn. Malden/Oxford: Wiley Blackwell.

Bijlage

Notities van het interview

- Wat is de NTC-school precies?
 - Het is een school voor kinderen die op één of andere manier betrokken zijn bij het Nederlands. Dit kan zijn omdat minimaal één van de ouders een Nederlandse nationaliteit heeft, maar ook vanwege tijdelijk verblijf in Nederland / België.
- Hoe is het tot stand gekomen?
 - Deze school is deel van een groter netwerk van NTC-scholen. NTC wordt ook als een begrip gebruikt voor dit type scholen. Het is ook aangesloten bij NOB (Nederlands Onderwijs in het Buitenland) en bij Nederland zelf.
 - Het materiaal dat aangeboden wordt, zorgt ervoor dat kinderen hetzelfde type onderwijs krijgen als hun leeftijdsgenoten in Nederland.
 - Het doel van de school is ook dat de kinderen het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT) behalen.

- Hoe groot is deze school?
 - Het bestaat nu ongeveer 30 jaar. Ze hebben meer dan 100 leerlingen. Ze hebben ook 11 leerkrachten, samen met assistentie. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat elke leeftijd een aparte klas heeft. Er zijn dus geen samengestelde klassen nodig. Elk leerjaar heeft een eigen leerkracht. Volgend jaar gaat er ook een groep splitsen, omdat het te groot is. Daardoor kan er een betere kwaliteit in het onderwijs worden behouden.
- Hoe wordt er lesgegeven: zijn andere talen toegestaan? Ook in de pauze? Hoe wordt dit in de klas geregeld?
 - Nederlands is hier wel de taal waarin de kinderen tijdens de les moeten communiceren. Dit is omdat dit de gemeenschappelijke taal is, want niet alle kinderen kunnen Hongaars/ Engels. Deze reden wordt ook gebruikt aan het begin van het schooljaar, wanneer de kinderen de klassenregels samenstellen met de docente. Het doel is om zo veel mogelijk Nederlands aan te bieden, omdat in niet alle gezinnen Nederlands gesproken wordt. Tijdens de pauze is er geen controle.
- Wat zijn de behoeftes van nieuwkomerskinderen?
 - Op de website stond al dat, bijvoorbeeld bij de kleinere groepen, ze extra aandacht besteden aan motoriek, omdat dat bij de behoeftes aansluit van die kinderen.
 - Hoe ziet het er dan uit met de kinderen die aankomen vanuit Nederland en België?
 - Volgens Michaela verhuizen de meeste gezinnen vanuit Nederland naar het platteland in Hongarije. Daar lukt het niet om het Nederlands erbij te houden, omdat ze te ver van de NTC-school wonen. Er is nu wel een online traject gestart voor hen, maar het is nog niet bekend hoe succesvol dat is.
 - Deze gezinnen willen zich ook assimileren, dus ze vinden het niet belangrijk om het Nederlands bij te houden.
 - Deze kinderen moeten dus meteen meedoen aan het Hongaars onderwijs.
 - Hongaarsdominant-talige kinderen hebben geen problemen op school
 - Er zijn niet veel andere kinderen die problemen hadden met het onderwijs. Er is wel een leerling die een lichte stotter aan het ontwikkelen is, waarschijnlijk vanwege zijn tweetaligheid, maar hoeveel het onderwijs ermee te maken heeft is onbekend.
- Is er een reden dat de locatie in Budapest is? Wat zijn de redenen dat kinderen hier geen moeilijkheden hebben?
 - De meeste nieuwkomerskinderen van de NTC-school worden opgevangen op internationale scholen. Hier is de transitie makkelijker, omdat de kinderen vaak al Engels kunnen spreken en ook omdat deze scholen ervaring hebben met dit soort situaties. Dus er zijn geen school-integratieproblemen, wat de leerlingenpopulatie van de NTC-school betreft.

- Wat zijn de goede en slechte punten van taalonderwijs aan de NTC-school?
 - Goed: inspectie vanuit Nederland is tevreden en dit was recent.
 - Methodes: worden ook in Nederland gebruikt en vernieuwd, om met de tijd mee te gaan.
 - Toetsen: ook methode-onafhankelijk, bijvoorbeeld cito, om het taalniveau objectiever te vergelijken met hun leeftijdsgenoten in Nederland.
 - Verbeterpunt:
 - De groepen worden steeds diverser, dus de aandacht kan beter worden verdeeld, voor de individuele behoeftes van de kinderen.
 - Het is een uitdaging met slechts 2,5 uur per week. Tijdens die tijd moet je ook een bepaalde leerstof aan kunnen bieden en dat op verschillende niveaus.
- Hebben jullie contact met andere scholen?
 - Wel met andere NTC-scholen door heel Europa. Elk jaar is er een grote bijeenkomst in Nederland, waarbij docenten zich kunnen ontwikkelen. Er zijn ook regiobijeenkomsten. Dit is handig, bijvoorbeeld in deze tijdsperiode, wanneer een nieuwe methode wordt ingevoerd. Dan kunnen namelijk verschillende meningen uitgewisseld worden en op basis daarvan kan een keuze gemaakt worden.
 - Tijdens het bezoek van de NOB deelden ze ook ervaringen van andere scholen: wat bij die scholen goed werkt, wat deze school kan integreren. De andere scholen hebben wel verschillende culturen en situaties, zoals heel veel leerlingen of juist een handjevol leerlingen. Maar door op deze manier meningen uit te wisselen, blijft het onderwijs zich steeds vernieuwen.
 - Er is geen contact met andere scholen in Budapest.